

ПРОБЛЕМАТИКА ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВІТЧИЗНЯНОЇ ДИЗАЙН-ОСВІТИ

- A** *Визначено проблематику формальної та неформальної дизайн-освіти в Україні. Виявлено та охарактеризовано недоліки дизайн-освіти та основні причини їх виникнення. Проаналізовано потреби ринку дизайну в Україні та їхній вплив на освітні послуги. Розкрито шляхи вирішення проблем у формальній і неформальній дизайн-освіті та перспективи розвитку з урахуванням вимог вітчизняного ринку та світових тенденцій.*

Ключові слова: дизайн-освіта; освітні послуги; ринок дизайну; формальна освіта; неформальна освіта

- S** *Dyachenko Alla. Disadvantages and improvements of domestic design education.*

The positive dynamics of design development in Ukraine encourages the demand for quality professional education that meets not only the requirements of stakeholders, but also European and international standards. Designer is becoming one of the most popular professions, and prestigious HEI's offer to obtain design education in various educational programs. The development of business, management, marketing, advertising, digitalization of the economy significantly affect not only the prestige of design education, but also necessitate changes and approaches in the training of specialists. At the same time, there are a number of problems that characterize the lack of compliance of the design education system with market requirements, disregard for the development of new technologies and global trends. As a result, domestic design education offers a small number of specializations, a focus mainly on art disciplines and an excessive load of theory. The activities of most domestic freelancers who train designers are characterized by the presence of contradictions concerning the names of educational programs, curriculum content, list of compulsory and elective disciplines, practical component, interaction with employers, organization of educational process, which determines the relevance of research in this area.

Most of practicing designers do not have higher education, while the available education is insufficient for specialists to understand the requirements of the market and the principles of doing business. Non-formal education also does not perform this function, focuses on short-term skills, focuses on current rather than future market needs, does not give a clear idea of the business in the field of design and prospects for development.

Prospects for the development of modern design education are to expand and deepen the cooperation of domestic free economic HEI's with stakeholders, which are focused not only on current needs but also on future market demands. A combination of formal and non-formal education is also an important area. The implementation of the measures identified in the study can create an effective basis for eliminating the identified shortcomings and contribute to the long-term development of competitive design education in Ukraine.

Key words: design education; educational services; design market; formal education; non-formal education

Дяченко Алла Володимирівна, кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри промислового дизайну і комп'ютерних технологій, Київська державна академія декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука, Україна

Dyachenko Alla, Candidate of pedagogical sciences, associate professor of the department of industrial design and computer technologies, head of postgraduate education department, Kyiv state Academy of decorative and applied arts and design named after Mikhail Boychuk, Ukraine

E-mail: diachenko.alla@yandex.ua

Актуальність проблеми. Протягом останніх років вітчизняний дизайн розвивається надзвичайно швидко. Українські дизайнери стають відомими не лише на національному, але й на міжнародному рівнях, здобувають популярність у новітніх напрямках дизайну, а їхні послуги стають дедалі більше затребуваними на ринку. Позитивна динаміка розвитку дизайну в Україні спонукає запит на якісну професійну освіту, яка відповідає не лише вимогам стейкхолдерів, але й європейським і міжнародним стандартам. Дизайнер стає однією з найпопулярніших професій, а престижні заклади вищої освіти (ЗВО) пропонують здобувати дизайн-освіту за різними освітніми програмами. Розвиток бізнесу, менеджменту, маркетингу, реклами, діджиталізація економіки суттєво впливають не лише на престижність дизайн-освіти, але

й зумовлюють необхідність змін і підходів у навчанні фахівців. Водночас існує низка проблем, які характеризують недостатню відповідність системи дизайн-освіти вимогам ринку, неврахування розвитку новітніх технологій і світових тенденцій. Як результат, вітчизняна дизайн-освіта пропонує незначну кількість спеціалізацій, нахил переважно на мистецькі дисципліни і надмірне навантаження теорією.

Діяльність більшості вітчизняних ЗВО, які готують дизайнерів, характеризується наявністю протиріч, які стосуються назв освітніх програм, наповнення навчальних планів, переліку обов'язкових і вибіркового дисциплін, практичного складника, взаємодії з роботодавцями, організації освітнього процесу, що зумовлює актуальність наукового дослідження в даному напрямі.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Тематика розвитку дизайн-освіти в Україні досліджується у працях сучасних науковців і практиків. Зокрема, фрагментарне висвітлення окресленої теми міститься у наукових працях В. Свірко, В. Прусака, В. Даниленка та ін. Л. Оршанський, О. Тригуб приділяють увагу розвитку та вдосконаленню дизайн-освіти у вітчизняних закладах вищої освіти. Л. Фенчак, Д. Зябловська, С. Дмитрюк досліджують особливості європейського досвіду дизайн-освіти.

Водночас розвиток дизайн-освіти з урахуванням як національних, так і світових тенденцій в освіті та сфері дизайну продукують проблематику, яка потребує глибшого дослідження. З урахуванням актуальності **метою дослідження** є окреслення сучасного стану та перспектив розвитку й розв'язання проблем вітчизняної дизайн-освіти.

Викладення основного матеріалу дослідження. Оцінка дизайн-освіти безпосередньо пов'язана із тенденціями та станом сфери дизайну в Україні, оскільки головним результатом діяльності ЗВО, які надають освітні послуги у даній царині, є працевлаштування випускників і задоволення потреб стейкхолдерів.

Стан розвитку вітчизняного ринку дизайну був предметом багатьох моніторингових досліджень. Зокрема, агенція економічного розвитку PPV Knowledge Networks у рамках проекту «Моніторинг розвитку дизайну в Україні», програми «Український культурний монітор» (за підтримки Українського культурного фонду) у 2019 році проводили дослідження для оцінки тенденцій розвитку ринку дизайну в Україні [5]. Аналітики акцентували увагу на тому, що ринок дизайну залежить від професійних фахівців. Насамперед це зумовлено тим, що дизайн є результатом інтелектуальної діяльності й креативності, отож, саме фахові кадри забезпечують його розвиток. Проєкт охоплював широке коло респондентів через анкетування, фокус-групи та індивідуальні інтерв'ю. Вагомим складником звіту є людський капітал і дизайн-освіта, яка розглядається у двох розрізах: формальна та неформальна освіта.

Ключовими особливостями формальної дизайн-освіти вважають (рис. 1.):

Рис. 1. Особливості формальної дизайн-освіти (сформовано на основі [4; 5])

За даними моніторингового звіту спостерігається зростання популярності професії дизайнера, збільшується

кількість вступників, а також ліцензовані обсяги за спеціальністю 022 «Дизайн». Найпоширенішими у 2020 році як за бакалаврськими, так і за магістерськими рівнями освіти були дизайн без спеціалізації, графічний дизайн і дизайн середовища. Тоді як дизайн одягу, промисловий дизайн та особливо перукарське мистецтво й декоративна косметика не є популярними напрямками у ЗВО (рис. 2):

Рис. 2. Кількість ЗВО, які здійснювали підготовку за спеціальністю 022 «Дизайн» у 2020 році (сформовано самостійно за даними ЄДБО)

Водночас за цими спеціалізаціями досить поширеним є рівень фахового молодшого бакалавра.

На думку аналітиків, підготовка дизайнерів має нерівномірний розподіл за регіонами України, зокрема, проблеми спостерігаються у Дніпропетровській та Одеській областях, де низький набір на спеціальність 022 «Дизайн» та недостатньо бакалаврських й магістерських програм для дизайнерів [5]. Водночас дані регіони за своїми економічними характеристиками мають сприятливі умови для розвитку професійного дизайнерського середовища та хороші перспективи зайнятості у сфері дизайну. Наприклад, у Дніпрі, Києві, Львові, Одесі та Харкові діє 490 фірм (ТОВ та ПП) та 3323 ФОП, для яких саме дизайн є головним видом діяльності [9].

Спеціалізації з дизайну, на думку фахівців, не відповідають чинному класифікатору професій ДК 003:2010, який передбачає 13 спеціалізацій професіоналів із дизайну. Тоді як в межах спеціальності 022 «Дизайн» є лише 5. Водночас Міністерство освіти і науки України надає ЗВО право на створення окремих програм у межах спеціалізацій, однак із виконанням вимог стандарту вищої освіти спеціальності 022 «Дизайн» у розрізі професійних навичок і компетенції [5; 6].

Аналіз ринку праці дозволяє зробити висновок, що більшість дизайнерів-практиків не мають вищої дизайнерської освіти, водночас наявна освіта є недостатньою для розуміння фахівцями вимог ринку та принципів ведення бізнесу. За спостереженнями фахівців агенції економічного розвитку PPV Knowledge вітчизняні ЗВО не дають студентам навичок із точки зору реалій ринку, а також знань про можливі бізнес-моделі. Водночас організації

неформальної освіти також не виконують дану функцію, концентруються на короткострокових навичках, орієнтують на нинішні, а не майбутні потреби ринку, не дають чіткого уявлення про бізнес у сфері дизайну та перспектив для розвитку [9].

Для дослідження протиріч між пропозицією вітчизняної дизайн-освіти та вимогами ринку аналітики порівняли зміст Стандарту вищої освіти для спеціальності 022 «Дизайн» (у розрізі загальних і спеціальних фахових компетентностей дизайнерів і результатів навчання) з навичками, які розглядає Рада дизайну Великої Британії. Результати дозволили зробити висновок, що вітчизняні вимоги містять надзвичайно узагальнені, нечіткі та відокремлені від реалій ринку цілі, тоді зарубіжні вимоги чіткіші й цілком ураховують потреби ринку [1; 5].

Дослідження досвіду підготовки фахівців-дизайнерів у ЗВО Європи доводить, що підготовка у провідних навчальних закладах здійснюється на засадах ступеневої освіти, тобто ключовим є процес неперервної професійної підготовки, що має власну специфіку та поєднує поступове професійне навчання й самовдосконалення. Головним пріоритетом дизайн-освіти в країнах ЄС є забезпечення неперервного розвитку та постійного підвищення якості вищої освіти [12, с. 246]. Досвід Британських університетів стосовно організації фахової підготовки майбутніх дизайнерів полягає у застосуванні інноваційних форм і методів, зокрема навчання в студіях, навчання на основі методу проєктів, навчання на власному досвіді, а найпоширенішим способом оцінювання професійно-орієнтованих дисциплін є критика [3, с. 55].

Досліджуючи розвиток дизайн-освіти в Україні, В. Прусак підкреслює, що для її ефективного розвитку необхідно на загальнодержавному рівні осмислити та визнати значення підготовки фахівців із дизайну, ґрунтовно підтримувати й покращувати матеріально-технічну базу вітчизняних навчальних закладів до рівня європейських [8, с. 80]. В окремих мистецьких закладах вищої освіти існує нагальна потреба у педагогах-практиках, які мають вагу у сфері дизайну, а вирішення цієї проблеми забезпечить додаткові можливості для наближення дизайн-освіти та бізнесу через поширення практико-орієнтованого навчання та досвіду виконання кваліфікаційних (дипломних) робіт на замовлення [11, с. 163].

Дисципліни, які передбачені навчальними планами зі спеціальності 022 «Дизайн», не завжди надають студентам необхідні знання й навички. Як зауважує Л. Оршанський, освітній процес, повинен формуватися так, щоб враховувати вимоги роботодавців (стейкхолдерів), потреби ринку, асортимент об'єктів дизайну, професійні якості дизайнера. Водночас засвоєні студентами стандартні технологічні прийоми й способи виконання робіт не повинні домінувати, а пріоритетним має стати творче становлення і розвиток майбутніх фахівців [7, с. 49–50].

Окрім безпосередньо освітніх проблем, фахівці звертають увагу на гендерний аспект у вітчизняній дизайн-освіті, адже більша частина студентів-дизайнерів саме жіночої статі (95–100%), тоді як у країнах Європи, Японії, США таке співвідношення є різним і залежить від напряму дизайну [10, с. 110].

Вітчизняні ЗВО формують своєрідне середовище, у якому у студентів формується хибне уявлення про стан речей у дизайнерській професії. Після завершення навчання випускники недостатньо готові до реалій ринку, можуть втратити інтерес до здобутої професії, або зрозуміти хибність вибору фаху. Обсяг отриманих знань іноді не забезпечує можливості працевлаштування, адже під час співбесід потенційні роботодавці аналізують насамперед фактичні знання та практичні навички. Ще більшою мірою поглиблюється розрив між освітою та практикою на тлі стрімкого розвитку технологій, появи нових професій, тоді як основа, на якій побудована вітчизняна освітня система, за цими процесами не в змозі встигати [1]. Не дивно, що нині в системі вітчизняної дизайн-освіти відбувається зміна акцентів, адже майбутні дизайнери надають перевагу творчим об'єднанням, професійним компаніям, сучасним хабам, коворкінгам, незалежним курсам, веб-лекторіям.

Доцільно також звернути увагу на думку студентів щодо проблем у дизайн-освіті. У цьому аспекті цікавими є результати опитувань серед студентів п'яти київських ЗВО, які здійснюють підготовку таких фахівців [6].

Узагальнено проблеми, які студенти-дизайнери виокремили як найважливіші (рис. 3):

Рис. 3. Проблеми у дизайн-освіті за оцінками студентів українських ЗВО (сформовано на основі [6])

Окреслені проблеми зумовлюють пошук студентами альтернативного навчання, самоосвіти, професійного розвитку, саме тому на ринку функціонують та успішно працюють неформальні курси у сфері дизайну. На думку студентів, саме прикладні інтенсиви є ефективнішими. Водночас вважаємо за доцільне зазначити, що ефектив-

ність такої неформальної освіти буде набагато вищою при наявності базових знань, здобутих у ЗВО.

Дизайнери в Україні надають перевагу саме неформальній освіті через її більшу відповідність вимогам ринку, гнучкість, швидкість навчання, тому вітчизняний ринок неформальної дизайн-освіти є досить сформованим. Фахівці вирізняють такі головні особливості неформальної освіти:

- вузька спеціалізація під вимоги бізнесу (конкретних фірм);
- навчання за практичними кейсами.

Велика кількість закладів, які пропонують неформальну дизайн-освіту, є логічною відповіддю потребам ринку, водночас неформальна освіта є далекою від ідеалу та не може повністю охопити ринок освітніх послуг у даній сфері. Фахівці виділяють багато недоліків, основними з яких є недостатня якість навчальних матеріалів, орієнтація на швидкий результат, фрагментарність знань і навичок. Окрім того, єдина інформаційна база щодо неформальної освіти в Україні відсутня, а пошук курсів та освітніх можливостей майбутні дизайнери здійснюють самостійно. У той же час, компанії, які займаються неформальною дизайн-освітою, шукають можливості співпраці із ЗВО, проводять спільні освітні й публічні заходи. Метою такої взаємодії є спроба координації зусиль в освітньому середовищі [2, с. 5–6; 5].

Головні проблеми формальної та неформальної мають такий вигляд (рис. 4):

Рис. 4. Проблеми дизайн-освіти та напрями їх вирішення (сформовано на основі [5])

Безумовно, що проблематика, яка розглянута в даному дослідженні, постійно доповнюється, адже ринок дизайн-послуг є динамічним, розвивається, змінюється під впливом як внутрішніх факторів на національному рівні, так і зовнішніх на глобальному рівні. Такий стан справ визначає перспективи та майбутні тенденції освітніх послуг, які надають як заклади ЗВО в Україні, так і центри неформальної освіти. Водночас відкритість та інформаційне наповнення даних про ринок послуг, недостатність яких зазначаєть-

ся практично в усіх аналітичних звітах, також сприятиме виокремленню проблем, дозволить акцентувати увагу на змінах, які відбуваються в дизайн-освіті.

Висновки з проведеного дослідження. Підсумовуючи, можемо зауважити, що сучасна дизайн-освіта є надзвичайно популярною серед абітурієнтів, а її розвиток та перспективи багато в чому визначаються національними та глобальними вимогами ринку. Водночас ЗВО намагаються задовольнити попит на професію дизайнера кількісно, відкриваючи відповідні освітні програми, створюючи кафедри чи факультети. Спеціалізації, які визначені у Класифікаторі професій, не збігаються зі спеціалізаціями в межах спеціальності 022 «Дизайн», які в свою чергу не відображають потреб ринку та не відповідають європейським і світовим тенденціям на ринку дизайнерських послуг. Це спричиняє диспропорцію між рівнем підготовки випускників і потребами у фахівцях, а також отриманими компетенціями та очікуваннями ринку. Якісний бік дизайн-освіти характеризується низкою недоліків, пов'язаних як із недостатньою самостійністю ЗВО, так із невчасним реагуванням на ринкові запити. Ці прогалини фахівці-дизайнери намагаються заповнити шляхом отримання неформальної освіти, яка радше є засобом «швидкого реагування», але не якісного наповнення. Неформальна освіта не може дати ґрунтовні базові знання, але допомагає отримати практичні навички.

Перспективи розвитку сучасної дизайн-освіти вбачаємо у розширенні та поглибленні співпраці вітчизняних ЗВО зі стейкхолдерами, які орієнтовані не лише на сьогоденні потреби, але й на майбутні запити ринку. Важливим напрямом також є поєднання формальної та неформальної освіти. Реалізація визначених у дослідженні заходів може створити ефективне підґрунтя для усунення виокремлених недоліків і сприятиме перспективному розвитку конкурентоспроможної дизайн-освіти в Україні.

Список використаних джерел

1. Борисович Т. Дизайн-освіта в Україні: сучасний стан і перспективи. URL: <https://studway.com.ua/dizajn-osvita/> (дата звернення: 05.04.2021).
2. Даниленко В. Дизайнерська освіта України: перехід у нову якість. *Вісник ХДАДМ*. 2017. № 3. С. 4–10.
3. Дмитрук С. В. Форми і методи підготовки майбутніх дизайнерів у ВНЗ Великої Британії. *Гуманітарний вісник Державного вищого навчального закладу «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»*. 2016. Вип. 37, т. 1 (69). С. 49–56.
4. Костишна І. Дизайн-освіта в Україні: як справи й що робити. URL: <https://telegraf.design/dizajn-osvita-v-ukrayini-yak-spravi-j-shho-robiti/> (дата звернення: 04.05.2021).
5. Кривецька Л., Кобринович М., Воробей В., Плющова О. Стан розвитку дизайну в Україні: Звіт за результатами дослідження. URL: https://www.ppv.net.ua/uploads/work_attachments/Ukrainian_Design_Monitoring_PPV_2019-UA.pdf (дата звернення: 04.06.2021).
6. Макар Р. Що не так з освітою в дизайні? URL: https://lb.ua/culture/2018/08/28/406118_shcho_z_osvitoyu_dizayni.html (дата звернення: 14.05.2021).
7. Оршанський Л. Сучасні вимоги й особливості професійної підготовки майбутніх дизайнерів у закладах вищої освіти. *Мистецька освіта: зміст, технології, менеджмент*. 2020. № 15. С. 43–56. URL: <https://doi.org/10.37041/2410-4434-2020-15-3> (дата звернення: 07.06.2021).
8. Прусак В. Становлення та розвиток дизайн-освіти в Україні (кінець XX – початок XXI ст.). *Вісник Львівської Національної Академії Мистецтв*. 2017. № 31. С. 71–82. URL: <http://doi.org/10.5281/zenodo.573802> (дата звернення: 07.06.2021).

9. Рудий В. Дизайн в Україні: обсяги індустрії, скільки заробляють дизайнери та де навчаються – інфографіка. URL: <https://www.medical.te.ua/ua/news-1-21-494-uvaga-vakcinaciya-ternopolyan-u-centri-dozvillya-imodovzhenka2019> (дата звернення: 14.05.2021)
10. Свірко В., Бойчук О., Голобородько В., Рубцов А. Дизайнерська діяльність: стан і перспективи: інформаційно-методичне видання. Київ : УкрНДІ ДЕ, 2014. 171 с.
11. Тригуб О. Актуальні проблеми фахової підготовки майбутніх дизайнерів у закладах вищої освіти України: теоретичні та прикладні аспекти. *Молодь і ринок*. 2020. № 1 (180). С. 159–165.
12. Фенчак Л. М., Зябловська Д. Є. Аналіз стану професійної підготовки майбутніх дизайнерів у закладах вищої освіти Європи. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія: Педагогіка та психологія*. 2020. Вип. 1 (11). С. 242–248.
13. Makar R. (2018). *Shcho ne tak z osvityou v dyzayni?* [What is wrong with education in design?] Retrieved from https://lb.ua/culture/2018/08/28/406118_shcho_z_osvityou_dizayni.html [in Ukrainian].
14. Orshans'kyy, L. (2020). Suchasni vymohy u osoblyvosti profesiynoyi pidhotovky maybutnikh dyzayneriv u zakladakh vyshchoyi osvity [Modern requirements and features of professional training of future designers in higher education institutions]. *Mystets'ka osvita: zmist, tekhnolohiyi, menedzhment* [Art education: content, technology, management. Series: Pedagogical sciences.], 15, 43-56. Retrieved from <https://doi.org/10.37041/2410-4434-2020-15-3> [in Ukrainian].
15. Prusak, V. (2017). Stanovlennya ta rozvytok dyzayn-osvity v Ukraini (kinets'XX – pochatok XXI st.) [Formation and development of design education in Ukraine (late XX - early XXI century)]. *Visnyk Lvivskoyi Natsional'noyi Akademiyi Mystetstv* [Bulletin of the Lviv National Academy of Arts], 31, 71-82. Retrieved from <http://doi.org/10.5281/zenodo.573802> [in Ukrainian].
16. Rudyy V. (2019). *Dyzayn v Ukraini: obsyahi industriyi, skil'ky zaroblyayut' dyzaynery ta de navchayut'sya – infografika* [Design in Ukraine: the volume of industry, how much designers earn and where they study - infographics] Retrieved from <https://www.medical.te.ua/ua/news-1-21-494-uvaga-vakcinaciya-ternopolyan-u-centri-dozvillya-imodovzhenka2019> [in Ukrainian].
17. Svirko, V., Boichuk, O., Holoborodko, V., & Rubtsov, A. (2014) *Dyzainerska diialnist: stan i perspektyvy: informatsiino-metodychne vydannia* [Design activity: state and prospects: information-methodical edition]. Kyiv: UkrNDI DE [in Ukrainian].
18. Tryhub, O. (2020). Aktual'ni problemy fakhovoyi pidhotovky maybutnikh dyzayneriv u zakladakh vyshchoyi osvity Ukrainy: teoretychni ta prykladni aspekty [Actual problems of professional training of future designers in higher education institutions of Ukraine: theoretical and applied aspects]. *Molod i rynok* [Youth and the market], 1 (180), 159-165 [in Ukrainian].
19. Fenchak, L. M., & Zyablovs'ka, D. YE. (2020). Analiz stanu profesiynoyi pidhotovky maybutnikh dyzayneriv u zakladakh vyshchoyi osvity Yevropy [Analysis of the state of professional training of future designers in higher education institutions in Europe]. *Naukovyy visnyk Mukachivskoho derzhavnoho universytetu. Seriya Pedagogika ta psikholohiya* [Scientific Bulletin of Mukachevo State University. Series: Pedagogy and psychology], 1 (11), 242-248 [in Ukrainian].

References

1. Borysovych, T. *Dyzain-osvita v Ukraini: suchasnyi stan i perspektyvy* [Design education in Ukraine: current status and prospects]. Retrieved from <https://studway.com.ua/dizajn-osvita/> [in Ukrainian].
2. Danylenko, V. (2017). Dyzainerska osvita Ukrainy: perekhid u novu yakist [Design education in Ukraine: the transition to a new quality]. *Visnyk KhDADM* [HDADM Bulletin], 3, 4-10 [in Ukrainian].
3. Dmytryuk, S. V. (2016). Formy i metody pidhotovky maybutnikh dyzayneriv u VNZ Velykoyi Brytaniyi [Forms and methods of training future designers in universities in Great Britain]. *Humanitarnyy visnyk Derzhavnoho vyshchoho navchal'noho zakladu «Pereyaslav-Khmelnytsky derzhavnyy pedahohichnyy universytet imeni Hryhoriya Skovorody»* [Humanitarian Bulletin of the State Higher Educational Institution "Pereyaslav-Khmelnytsky State Pedagogical University named after Hryhoriy Skovoroda"], 37, 1 (69), 49-56 [in Ukrainian].
4. Kostyshna, I. *Dyzain-osvita v Ukraini: yak spravy u shcho robyty* [Design education in Ukraine: how to do things and what to do]. Retrieved from <https://telegraf.design/dizajn-osvita-v-ukrayini-yak-spravi-j-shho-robiti/> [in Ukrainian].
5. Kryvets'ka L., Kobrynovych M., Vorobey V., Plyushcheva O. (2019). *Stan rozvytku dyzaynu v Ukraini: Zvit za rezul'tatamy doslidzhennya*. [The state of design development in Ukraine: Report on the results of the study] Retrieved from https://www.ppv.net.ua/uploads/work_attachments/Ukrainian_Design_Monitoring_PPV_2019_UA.pdf [in Ukrainian].

Дата надходження до редакції
авторського оригіналу: 08.06.2021